

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"ƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

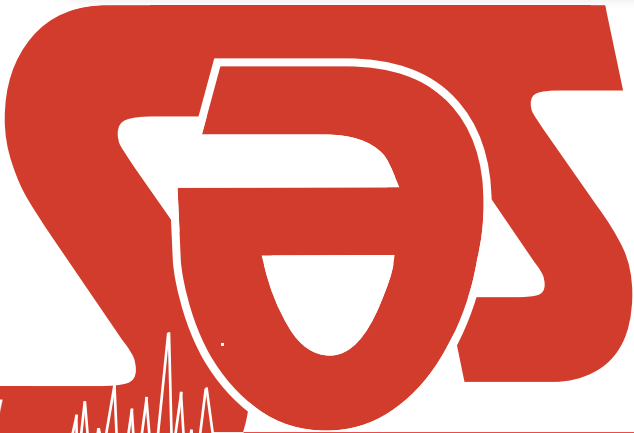
№ 228 (7396)

Qəzet 1991-ci il
yanvarın 11-dən çıxır

Tarixin fenomen LİDERİ

3

11 dekabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Azərbaycan stabil və etibarlı tərəfdaşdır!

2

Prezident İlham Əliyev Böyük Britaniya və
Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Azərbaycan üzrə
ticarət elçisini və "John Deere" şirkətinin Mərkəzi Asiya
və MDB ölkələri üzrə prezidentini qəbul edib

Pentagondan İrana "Əqrəb zərbəsi"

4

"Aİ-Ermənistan sənədində TRIPP
layihəsinə bir dəfə də istinad
edilməməsi ciddi narahatlıq doğurur"

2

Kurikulum sistemi
Azərbaycan təhsilinə nə verdi?

5

Azərbaycanda su qıtlığı
gözlənilirmi?

8

Moskva keşisləri
Paşinyana qarşı
"qalxana"
çevirir...

4

Zəfərin 5 ili: bu
gün Zəfər Paradını
xatırlayıram...

4

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 10-da Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Azərbaycan Respublikası üzrə ticarət elçisi Lord Olderdaysı qəbul edib. Lord Olderdays Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh gündəliyinin irəli aparılması ilə bağlı Vaşinqtonda əldə olunmuş nəticələr münasibətilə dövlətimizin başçısını təbrik etdi.

Təbriklərə görə təşəkkürünü bildiren Prezident İlham Əliyev Azərbaycanla Ermənistan arasında razılaşmaların əldə olunmasının tarixi əhəmiyyətinə toxunaraq, bu məsələdə Prezident Donald Trampın rolunu xüsusi vurğuladı. Dövlətimizin başçısı Azərbay-

Azərbaycan stabil və etibarlı tərəfdaşdır!

Prezident İlham Əliyev Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Azərbaycan üzrə ticarət elçisini və "John Deere" şirkətinin Mərkəzi Asiya və MDB ölkələri üzrə prezidentini qəbul edib

canın sülh gündəliyinin təşəbbüskarı kimi onun irəli aparılması üçün bundan sonra da səylərini davam etdirəcəyini bildirdi və sülh şəraitinin regionun iqtisadi potensialının inkişafına töhfəsinə toxundu.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanla bp şirkəti arasında 30 ildən artıq davam edən uğurlu əməkdaşlığı qeyd etdi.

Söhbət zamanı Azərbaycanla Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı arasında strateji tərəfdaşlıq, dostluq və etimada əsaslanan münasibətlərin uğurla inkişaf etdiyi vurğulandı, siyasi, iqtisadi, ticarət, investisiya, enerji, o cümlədən bərpaulunan

enerji, müdafiə sənayesi, təhsil və digər sahələrdə əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün böyük potensialın olduğu qeyd edildi. İkitərəfli əlaqələrimizin dərinləşdirilməsində müxtəlif səviyyəli qarşılıqlı səfərlərin əhəmiyyətinə toxunuldu. Böyük Britaniya şirkətlərinin Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərində aparılan bərpa və quruculuq işlərində iştirak etməklə bu məsələyə töhfəsi məmnunluqla qeyd olundu.

Prezident İlham Əliyev dünən həmçinin "John Deere" şirkətinin Mərkəzi Asiya və MDB ölkələri üzrə prezidenti, "John Deere Walldorf International" MMC-nin Baş icraçı direktoru Ksaba Leykonu qəbul edib. Söhbət

zamanı Azərbaycanda kənd təsərrüfatının geniş potensialının olduğu vurğulanaraq, bu sahənin inkişafı ilə bağlı dövlət səviyyəsində həyata keçirilən işlər qeyd olundu.

"John Deere" şirkətinin ölkəmizdə uğurla fəaliyyət göstərdiyini deyən qonaq əməkdaşlığı genişləndirməkdə maraqlı olduqlarını bildirdi, Azərbaycanda pambıqçılıq sənayesi ilə bağlı irəli sürdüləri layihə barədə məlumat verdi.

Ksaba Leykon Bakıda şahidi olduğu inkişafın onda dərin təəssürat hissi yaratdığını dedi.

Görüşdə Azərbaycanla şirkət arasında əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə olun-

du, təhsil və təlim mərkəzinin yaradılması, qarşılıqlı təcrübə, suvarma, logistika, pambıq və taxıl istehsalı dəyər zəncirinin rəqəmsallaşdırılması məsələləri ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Qeyd edək ki, 1837-ci ildə ABŞ-da qurulmuş "John Deere" kənd təsərrüfatı, tikinti və meşəçilik avadanlıqlarının istehsalı ilə məşğul olan global miqyasda aparıcı şirkətlərdən biridir. Şirkətin əsas fəaliyyət sahələrinə traktor, kombayn, pambıqyıqan maşınların istehsalı daxildir. Ötən il ümumi gəliri 52 milyard ABŞ dollarına yaxın olan "John Deere"-in 30-dan çox ölkədə zavodları və ofisləri fəaliyyət göstərir.

“2025-ci il dekabrın 2-də Avropa İttifaqı (Aİ) və Ermənistan arasında Brüsseldə keçirilən Tərəfdaşlıq Şurasının VI iclasının nəticəsində imzalanmış "Avropa İttifaqı-Ermənistan Tərəfdaşlığı üçün Strateji Gündəlik" adlı sənəddə postmünaqişə dövründə realıqları təhrif edən və bütövlükdə Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh gündəliyinə zidd olan bir sıra məsələlərin prioritetləşdirilməsi ciddi narahatlıq doğurur." AZƏRTAC xəbər verir ki, bu fikirlər Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin (XİN) həmin sənədə dair şərhində yer alıb.

Azərbaycan XİN-in şərhində, həmçinin bildirilib: "Növbəti 7 il müddətində Aİ ilə Ermənistan arasında strateji prioritetləri müəyyənləşdirən bu ikitərəfli sənəddə Azərbaycanı hədəf alan məsələlərə yer ayrılması qəbul edilməzdir və bu, eyni zamanda, Azərbaycan-Avropa İttifaqı münasibətlərinin perspektivlərinə mənfi təsir edir.

Sənədin giriş hissəsində və bir sıra digər bölmələrində Azərbaycan tərəfindən təqdim edilmiş reinteqrasiya planından imtina etdikdən sonra ölkəmizdən könüllü şəkildə Ermənistana miqrasiya etmiş erməni sakinlərə istinadən "Azərbaycanın hərbi əməliyyatlarından sonra köçkün düşmüş Qarabağ ermə-

“Aİ-Ermənistan sənədində TRIPP layihəsinə bir dəfə də istinad edilməməsi ciddi narahatlıq doğurur”

Azərbaycan XİN-dən Aİ-Ermənistan Strateji Gündəliyinə kəskin etiraz

niləri" ifadəsinin işlədilməsi və bu məsələnin Aİ və Ermənistan arasında tərəfdaşlıq prioriteti kimi müəyyən edilməsi, eləcə də bu kateqoriya insanların "qaçqın" statusunda qeyd edilməsi Azərbaycana qarşı qərəzin açıq-aydın nümunəsidir. Həmçinin sənədin regionda normalaşma proseslərinə Aİ-nin mümkün töhfələri bölməsində Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin bütün müvafiq qərarlarının tam, dərhal və effektiv həyata keçirilməsinin dəstəklənməsi, birmənalı olaraq, Ermənistan tərəfindən Azərbaycana qarşı irəli sürülmüş məlum iddiaları nə-

zərdə tutur.

Azərbaycanla Ermənistan arasında birbaşa aid olan və sırf ikitərəfli xarakter daşıyan bir məsələnin üçüncü tərəflə gündəmə gətirilməsi tamamilə məntiqsiz olmaqla yanaşı, belə bir yanaşma Azərbaycanın da Ermənistan əleyhinə öz legitim məhkəmə iddialarının mövcudluğunu nəzərə almır.

Azərbaycan, ABŞ və Ermənistan liderlərinin iştirakı ilə Vaşinqtonda paraflanmış sülh sazişində bu iddiaların aradan qaldırılmasına dair müddəə nəzərə alındıqda, Aİ-Ermənistan sənədində həmin mə-

sələyə toxunulması sülh prosesi ilə birbaşa ziddiyyət təşkil edir və Ermənistan tərəfinin bəyan etdiyi niyyətlə bağlı ciddi suallar yaradır.

İnsanlığ əleyhinə cinayətlər və hərbi cinayətlərdə ittiham olunan və məhkum edilmiş erməni əsilçiləri şəxslərin "əsir" statusunda qeyd edilməsi və onların azadlığa buraxılması -nün ayrıca prioritet kimi müəyyən edilməsi realıqların ciddi şəkildə təhrif edilməsidir və qəbul edilməzdir. Aİ-Ermənistan sənədində Ermənistanın regional konsensusdan məhrum olan "sülh kəsişməsi" təşəbbüsünü dəstəkləyən çoxsaylı müddəaların əks olunmasına baxmayaraq, 8 avqust Vaşinqton samiti zamanı normalaşma prosesi çərçivəsində əldə edilmiş və mühüm əhəmiyyət kəsb edən "Beynəlxalq Sülh və Rifah naminə Tramp Marşrutu" (TRIPP) layihəsinə bir dəfə belə istinad edilməməsi ciddi narahatlıq doğurur. Bu hal Ermənistanın Vaşinqtonda Baş nazirləri tərəfindən imzalanmış TRIPP sazişi çərçivəsində öhdəlikləri icra etmək niyyətinin ciddiliyi və Aİ-nin bu layihəyə bəyan etdiyi dəstəyi barədə suallar yaradır.

Azərbaycanla Ermənistan ara-

sında paraflanmış saziş layihəsinin 7-ci maddəsində tərəflərin qarşılıqlı sərhəddə hər hansı üçüncü tərəfin qüvvələrini yerləşdirməməklə bağlı öhdəlik nəzərə alındıqda, Azərbaycana qarşı təbliğat vasitəsi kimi istifadə olunan Aİ-nin Ermənistandakı Müşahidə Missiyasının (EUMA) fəaliyyətinə xitam vermək əvəzinə, EUMA-nın mövcudluğunun qorunmasının və missiyanın tam operativliyinin təmin olunmasının prioritetləşdirilməsi digər narahatlıq mənbəyidir. Prioritetlər sırasında qeyd edilənlərlə yanaşı, hərbi və müdafiə məsələlərinin vurğulanması Ermənistanın hərbi təşkilatına xidmət edir. Yuxarıda qeyd olunan məsələlər avqustun 8-dən etibarən postmünaqişə dövründə əldə edilmiş müsbət irəliləyişlər fonunda keçmiş münaqişənin elementlərini yenidən gündəmə gətirir və Ermənistanın niyyətləri barədə ciddi şübhələr yaradır. Ermənistan və Aİ-nin mövcud realıqları əks etdirməyən bu zərərli müddəaların aradan qaldırılması istiqamətində konkret addımlar atacağını gözləyirik. Öz növbəmizdə vəziyyəti diqqətlə izləməyə davam edəcək və zəruri nəticələr çıxaraçağıq".

Dekabrın 12-si xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anım günüdür. Tarixi yaradan və yaşadan dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev bütün ömrünü xalqımızın rifahı halının yaxşılaşmasına, dövlətimizin beynəlxalq aləmdə mövqelərinə həsr etmişdir. Ulu Öndər Heydər Əliyev tarixi çıxışlarının birində deyirdi: "Azərbaycan dünyaya günəş kimi doğacaq". Bu kəlam reallığa çevrildi və Azərbaycan dünyanın ən inkişaf edən, qüdrətli dövlətlərdən biri oldu. Bu gün Azərbaycanın adı dünya xalqları tərəfindən hörmətlə çəkilir, xarici dövlətlər ölkəmizlə iki və çoxtərəfli əlaqələr qurmağa, məməkdaşlıq münasibətləri yaratmağa can atır. Azərbaycanın dəstəyi olmadan heç bir regional layihə reallaşa bilməz. İkinci Qarabağ müharibəsində 30 illik erməni işğalına son qoyulması və ərazi bütövlüyünü, suverenliyinin bərpa edilməsi ilə Azərbaycan regionda yeni reallıqlar yaratdı. Buna görə Dahi Öndərimiz Heydər Əliyevə minnətdarıq. Onun həyat yolu, gördüyü xeyirli, gərəklili işlər nümunəvi məkətdir. Hələ sovetlər birliyi dövründə Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövəmdə Dahi Öndər Heydər Əliyev respublikamızın inkişafına, xalqın oyanışına, təşəkkül tapmasına xüsüs önəm vermişdir.

Xalqa bəxş edilən şərəfli ömür

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin düzgün, məqsədyönlü siyasəti nəticəsində 1969-1982-ci illərdə milli gəlir 2,6, sənaye məhsulu 2,7, kənd təsərrüfatı 2,3 dəfə artdı, 249 yeni iri sənaye müəssisəsi yaradıldı. Ölkənin sənaye potensialı əvvəlki illəri iki dəfə üstələdi. Həmin dövərdə 813 min yeni iş yeri açıldı, əhalinin güzəranı qat-qat yaxşılaşdı. Respublikamızın elmi-texniki potensialı dəfələrlə artdı, 265 elmlər doktoru, 3141 elmlər namizədi hazırlandı. Ötən əsrin 80-ci illərinin əvvəllərində ən nüfuzlu ali məkətblərə respublikamızdan göndərilən gənclərin sayı ildə 1000-1400 nəfər təşkil edirdi. Hər il 800-1000 azərbaycanlı gənc isə itti-fağın nüfuzlu hərbi məkətblərində hərbi sənətinin sirlərinə yiyələnirdi. Ulu Öndər Heydər Əliyev həmin dövərdə azərbaycanlıların keçmiş SSRİ-nin nüfuzlu ali təhsil ocaqlarında təhsili üçün səylə çalışır, respublikamız üçün ayrılmış müsəbiqə-dənəkar yerlərin sayının artırılmasını Moskvadan israrla tələb edir, əksər hallarda buna nail olurdu. 1970-ci ildə respublikadan kənara oxumağa göndərilən belə tələbələr-in sayı əgər 60 nəfər idisə, 1975-ci ildə onların sayı 600 nəfərə, 1978-ci ildə 800-900 nəfərə çatmışdı. Beləliklə, SSRİ-nin müxtəlif ali təhsil müəssisələrinə göndərilənlərin sayı o zaman təxminən Azərbaycan Dövlət Universitetinə bir il ərzində qəbul olunanların sayına bərabər idi. Ümummilli Lider Heydər Əliyev çox sonralar - 1997-ci ildə keçmiş SSRİ-nin müxtəlif universitetlərində ali təhsil almış məzunlarla görüşündə bununla bağlı xatırlamışdı: "Azərbaycanda kədr hazırlığı məsələsi ilə şəxsən, bilavasitə ciddi məşğul olarkən və o cümlədən, sizləri respublikamızdan kənarda ali məkətblərə göndərərək mütəlc və mütəlc Azərbaycanın gələcəyini, müstəqilliyini düşündüm. O vaxt mən inanırdım: vaxt gələcək ki, bu kadrlar müstəqil Azərbaycana lazım olacaq. Vaxt gələcək ki, nəhayət, Azərbaycan müstəqil olacaq və bu kadrlar Azərbaycanın müstəqilliyini təmin edəcəklər".

Tarixin fenomen LİDERİ

Ulu Öndər Heydər Əliyev qurucu lider, dahi şəxsiyyət olaraq daim xalqın qəlbində yaşayacaq

Ulu Öndərin qeyd etdiyi istəklər nəhayət 1991-ci il də reallaşdı, Azərbaycan müstəqil dövlət oldu. Lakin dövlətin sükanı arxasında səriştəsiz, bacarıqsız şəxslərin olması dövlətçiliyin məhv edilməsini üz-üzə qoymuşdur. Zor gücünə hakimiyyəti zəbt etmiş AXC-Müsəvat cütliüyü ölkənin müstəqilliyini məhv olmaqdan, xalqı üzleşdiyi bəlalardan xilas etmək üçün düşünülmüş tədbirlər görmək iqtidarında deyildi. Siyasi baxımdan təcrübəsiz, dövlət idarəçiliyində heç bir təsəvvürə malik olmayan hakimiyyət ölkəni ağır bəlalara sürükləyirdi. Ölkə daxili vəziyyətin idarə olunmaz durumda olmasından istifadə edən erməni hərbi birləşmələri ardıcıl olaraq torpaqlarımızı işğal edirdilər. Bu kimi ağır problemlərin həllinə səy göstərmək-dənsə AXC-Müsəvat iqtidarı narazı xalqın üzərinə güc strukturlarını göndərər, onları zor gücünə sakitləşdirməyə çalışırdı. 1993-cü ilin iyun hadisələri ölkə daxili ağır durumun kulminasiya nöqtəsi oldu. Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi qaçılmaz idi. Ancaq aydın təkə-kürlü ziyalılar, böyük xalq kütlələri vətəndaş müharibəsindən qaçmağın və ölkənin düşdüğü böhrandan çıxarması yolunu Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə gəlməsində gördülər. Azərbaycanın düşər ola biləcəyi daha böyük fəlakətlərin qarşısını almaq üçün ziyalılar Ulu Öndər Heydər Əliyevə müraciət etdi. 1992-ci il oktyabrın 16-da 91 nəfər ziyalı "Səs" qəzeti vasitəsi Ulu Öndərimizə müraciət etdi. Müraciətdə deyilirdi: "Dövlət quruculuğundakı çoxillik təcrübənizə əsaslanaraq Siz qısa müddətdə Azərbaycanda geniş xalq kütlələrini özündə birləşdirə biləcək böyük, güclü, nüfuzlu və işlək partiya yarada bilərsiniz. Öz adımızdan və on minlərlə respublika vətəndaşı adından Sizdən xahiş edirik ki, təşəkkül tapan Yeni Azərbaycan Partiyasına rəhbərlik etməyə razılıq verəsiniz. Azərbaycan Sizin sözünüzü və qəti qərarınızı gözləyir".

Ümummilli lider Heydər Əliyev "Səs" qəzeti vasitəsi ilə ziyalılara göndərdiyi 24 oktyabr 1992-ci il ta-

rixli cavab məktubunda Yeni Azərbaycan Partiyasının yaradılmasına və ona rəhbərlik etməyə razılıq verdi: "Güman edirəm ki, müstəqil Azərbaycan dövlətinin gələcək həyatının və fəaliyyətinin əsasını təşkil edən demokratiya və siyasi plüralizm şəraitində Sizin müraciətinizdə göstərilən Yeni Azərbaycan Partiyasının yaradılması obyektiv zərurətdən doğur. Belə partiya Azərbaycanın siyasi-ictimai həyatında fəal iştirak edərək yeni, müstəqil Azərbaycan dövlətinin möhkəmləndirilməsində və inkişafında tarixi rol oynaya bilər".

Xalq öz liderinə öz təşəkkürünü bildirmək üçün ona bir ad verdilər- Ümummilli Lider

1992-ci il noyabrın 21-də Naxçıvanda keçirilən təsis konfransında Yeni Azərbaycan Partiyası təsis edildi və Ulu öndər Heydər Əliyev partiyanın Sədri seçildi. YAP-ın yaranması, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin bu partiya Sədr seçilməsi respublikanın o zaman ki, gərgin, təhlükəli ictimai-siyasi vəziyyətindən və getdikcə bu vəziyyətin daha da kəskinləşməsindən irəli gələn tarixi zərurət oldu. Ulu Öndər Heydər Əliyev deyirdi: "Yeni Azərbaycan Partiyası Azərbaycanda gedən ictimai-siyasi proseslərin içərisindən çıxan zərurətdir... Yeni Azərbaycan Partiyasının fərqi ondan ibarətdir ki, bu partiya onu yaratmaq, siyasi fəaliyyətlə məşğul olmaq istəyən adamların istəkləri ilə, bir təşkilati mərkəz olmadan... ağır şəraitdə, böyük təqiblər şəraitində yaranmış bir partiyadır. Ulu Öndərin nüfuzu, Azərbaycan xalqının Ona göstərdiyi yüksək etimad Yeni Azərbaycan Partiyasının qısa müddət ərzində təşkilatlanmasına, ölkənin bütün regionlarında özəklərini yaratmasına və 1993-cü ildə hakimiyyətə gəlməsinə şərait yaratdı. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdışın-

dan sonra Azərbaycan dövləti fəciələrə xilas ola bildi. Dahi Öndər Heydər Əliyevin misilsiz idarəçilik qabiliyyəti, gərgin əməyi nəticəsində ölkəmizdə vətəndaş müharibəsi təhlükəsi aradan qaldırıldı, iqtisadi, hərbi, diplomatik nailiyyətlərin əldə olunması üçün geniş və əhatəli zəmin yaradıldı. Ölkə də yaranan ictimai siyasi sabitlik, iqtisadi dirçəliş xalqın əyilmiş qəddini düzəltdi. Xalq öz liderinə buna görə öz təşəkkürünü bildirmək üçün ona bir ad verdilər- Ümummilli Lider. Nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların üzvü olan Azərbaycan həm də, dünyanın aparıcı dövlətləri ilə iqtisadi, siyasi, diplomatik əlaqələr qurdu. Bu baxımdan haqlı olaraq 15 iyun 1993-cü il tarixi Azərbaycan xalqının qızıl bir səhifəsi olaraq qeyd olunur. Ümummilli Lider Heydər Əliyev dəfələrlə qeyd edirdi ki, "mən ömrümün qalan hissəsini də xalqıma bağışlayıram və bütün gücümle çalışacağam ki, dövlətim müstəqil, əbədi olsun". 1994-cü il sentyabrın 20-də "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması Azərbaycanın bu gününə və gələcəyinə inamı artırdı. Bu müqavilədən sonra xeyli sayda neft-qaz sazişlərinin imzalanması, hazırda ölkə iqtisadiyyatına qoyulan investisiyaların həcmi 120 milyard dollardan artıq olması da deyilənlərin təsdiqidir. Təbii ehtiyatların xalqa məxsusluğunu sözdə deyil, əməldə göstərilməsinin tərəfdarı olan Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1999-cu ilin dekabrında Dövlət Neft Fondunu yaratmaqla əldə olunan gəlirin şəffaf və ədalətli bölünməsinə təmin etdi. Bu gün Neft Fondunun aktivlərinin həcmi 50 milyard dollardan artıqdır. 1996-2003-cü illərdə ölkəmizdə bütün makroiqtisadi göstəricilər 2-3 dəfə artdı. Ölkədə 3000 yeni sənaye müəssisəsi yaradıldı. 1993-2003-cü illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatına 20 milyard dollar investisiya qoyuldu. Həmin dövərdə ümumi daxili məhsul 22,3 dəfə artdı. Bütün sahələrdə islahatlar geniş miqyas aldı, ölkəmizin beynəlxalq nüfuzu durmadan artmağa başladı. 1995-ci ilin noyabrında Dahi Öndərimiz Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında hazırlanaraq ümum-

xalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilən müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası ölkəmizin gələcəyinin müəyyənəşdirilməsində mühüm iştirakçılardan oldu. 1998-ci il avqustun 6-da Ulu Öndər Heydər Əliyevin qərarı ilə Şərqdə ilk dəfə olaraq ölüm hökmünə qoyulan moratorium tamamilə ləğv edildi. Yüksək humanizmə söykənən bu addım Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunu yüksəltdi və 2001-ci ilin 25 yanvarında Azərbaycan Avropa Şurası kimi mötəbər beynəlxalq təşkilata tamhüquqlu üzv qəbul edildi. Ulu Öndər dünya azərbaycanlılarını müstəqil Azərbaycan dövlətinin ətrafında sıx birləşməsinə nail olmaq üçün Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü təsis etdi və Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması haqqında sərəncam imzaladı. 2001-ci ilin mayın 23-də imzalanan sərəncama əsasən həmin ilin noyabrın 9-10-da Bakıda Dünya azərbaycanlılarının I qurultayının keçirilməsi diaspor hərəkatının inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcını qoydu. Bütün bunlara əsaslanaraq birmənalı şəkildə o faktı qeyd etmək olar ki, Dahi Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətinin qurucusu, xalqımızın xilaskarı olmasını ölkəmizin müstəqilliyini qoruyub saxlamaqla və yeni inkişaf strategiyası həyata keçirməklə sübuta yetirib.

Yeniləşən və inkişaf edən Azərbaycan

2003-cü ildən sonra Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ideya və idarəçilik məktəbinin əbədiyaşarlığı ölkə Prezidenti, YAP-ın Sədri İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməkdədir. Ulu Öndər Heydər Əliyevin idarəçilik ənənələrini yeni dövrün tələblərinə uyğun daha da zənginləşdirən Prezident İlham Əliyev xalqın problemlərinə, arzu və istəklərinə həssaslıqla yanaşır və dövlətimizin beynəlxalq aləmdə imicinin möhkəmlənməsinə, sosial-iqtisadi gücünün, hərbi-siyasi qüdrətinin daha da birləşdirilməsinə, Azərbaycan dövlətinin inkişafı və xalqımızın firavanlığı yolunda çox işlər görəcəklər. İnanıram ki, mənim axıra çatdırı bilmədiyim tələklü məsələləri, planları, işləri İlham Əliyev başa çatdırı biləcək. Mən ona özüm qədər inanıram və gələcəyinə böyük ümidlər bəsləyirəm".

Bu gün işğaldan azad edilən ərazilərimizdə yeni həyat qurulur. İnsanlar aparılan genişmiqyaslı quruculuq, tikinti, təmir və bərpa işlərindən sonra öz doğma yurd yuvalarına qayıdırlar. Əhali öz evində, həyatında Allaha şükürlər edir və güclü, qüdrətli Azərbaycan quran Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevə rəhmət diləyir, Prezidentimiz, Fətəh Sərkərdəmiş İlham Əliyevə can sağlığı, uzun ömür arzulayırlar. Təbii ki, Azərbaycan durduqca Ulu Öndər Heydər Əliyev siyasəti də yaşayacaq və xalqımıza rifah, dövlətimizə yeni-yeni qələbələr, zəfərlər gətirəcək.

İLHAM ƏLİYEV

Pentagondan İrana “Əqrəb zərbəsi”

ABŞ Yaxın Şərqə kamikadze dronları yerləşdirib. Dekabrın 3-ü axşam saatlarında Pentagondan Amerika istehsalı olan Lukas kamikadze pilotsuz uçan aparatlardan ibarət eskadronu qəbul edən Yaxın Şərqə “Əqrəb zərbəsi” adlı yeni işçi qrupunun göndərildiyini elan edib. Bu pilotsuz təyyarələr İranın məşhur “Şahed-136” təyyarəsinin surətidir. ABŞ rəsmilərinin fikrincə, Vaşinqton bu ucuz texnologiyadan istifadə etməklə özünün bahalı hücum sistemlərinin yükünü azaltmaq istəyir. ABŞ lazım gələrsə, Lukas pilotsuz təyyarələrinin İrana zərbə endirmək üçün istifadə oluna biləcəyi ehtimalını istisna etməyib.

ABŞ Mərkəzi Komandanlığı (CENTCOM) Yaxın Şərqə “Əqrəb zərbəsi” əməliyyat qrupunun göndərildiyini

açıqlayıb. Bu bölmə Amerika istehsalı olan yeni Lukas kamikadze dronlarının eskadriyasını idarə edəcək. CENTCOM-un komandiri Hərbi Dəniz Admiralı Bred Kuper “Bu yeni işçi qrupu innovasiyalardan çekindirici vasitə kimi istifadə etmək üçün şərait yaradır” deyib. “Təcrübəli döyüşçülərimizi qabaqcıl pilotsuz təyyarə imkanları ilə sürətlə təchiz etmək ABŞ ordusunun düşmənlərin qarşısını almaq üçün innovativ qabiliyyətini və gücünü nümayiş etdirir”.

Şahed-136 prototiplərinin hansı əməliyyat teatrında alındığını deqiqləşdirməyən rəsmilərə görə, regionda ilk dəfə yerləşdirilən Lukas pilotsuz təyyarələri İranın Şahed-136 təyyarələrindən tərs mühəndislik əsasında hazırlanıb. CENTCOM-un sözçüsü Tim Hawkins, “Hər bir vahid üçün təxminən 35,000 dollar dəyərində olan Lukas, ABŞ-in ənənəvi uzun mənzilli sistemlərinin dəyərini bir hissəsinə qabaqcıl imkanlar təqdim edən aşağı qiymətli, genişləndir

rilə bilən bir sistemdir” deyib. CENTCOM geniş məsuliyyət zonasında əhəmiyyətli imkanlar təmin edən uzun məsafəli və görmə qabiliyyətindən kənar imkanlara malikdir. ABŞ ordusundan verilən açıqlamada qeyd edildiyi kimi, “Scorpion Strike” proqramının hazırlanması və pilotsuz təyyarələrin Yaxın Şərqə yerləşdirilməsi Pentagondan orduya sərfəli qiymətə pilotsuz uçuş aparatlarının tətbiqini nəzərdə tutan “Dron Dominance” proqramının bir hissəsidir.

Dekabrın 2-də bu layihənin icrasına başlanıldığı elan edilib. Pentagondan rəhbəri Pete Hegseth sosial media platforması X-da “Dronların üstünlük təşkil etməsi 1 milyard dollarlıq bir proqramdır” deyib. O, xüsusilə Müdafiə Nazirliyinin yeni alışı konsepsiyasından faydalanmaq üçün nəzərdə tutulub. Kommersiya şirkətləri üçün nəzərdə tutulmuş çevik müqavilələrlə birlikdə özəl kapital hesabına ABŞ pilotsuz təyyarələrinin sənaye bazasının genişləndirilməsinə güclü tələbat yaranıb.

Scorpion Strike-in yerləşdirildiyi ABŞ-in dəqiq bazası məlum deyil. Yalnız 20 nəfərə yaxın komandanın Sürətli Yerləşdirilə bilən Birgə İşçi Qüvvəsinin (REJTF) komandanlığı altında fəaliyyət göstərəcəyi deqiqləşdirilir. Bu, ABŞ ordusunun qabaqcıl texniki imkanlarla təchiz edilməsi prosesini sürətləndirmək üçün sentyabrın 23-də yaradılmış xüsusi CENTCOM strukturu

durur. Amerikanın Yəməndə Ənsar Allaha qarşı martın 15-də başlayan əməliyyatının cəmi bir ayında ABŞ bu pilotsuz təyyarənin bir neçə milyon dollar dəyərində yeddi modelini itirib. The Wall Street Journal qeyd edir ki, indi Vaşinqton xərcləri azaltmaq və Yaxın Şərqdə öz rəqibləri kimi - xam, lakin təsirli silahlarla fəaliyyət göstərmək niyyətindədir. Öz növbəsində, adı açıqlanmayan ABŞ rəsmilərinin izah etdiyi kimi, bölgədəki Lukas eskadronu İranın qarşısını almaq üçün lazım olan əhəmiyyətli zərbə qabiliyyətini təmin edir. “Biz onları ilk dəfə Yaxın Şərqə yerləşdirmişik və İranla bağlı vəziyyəti mahiyyətə dəyişə bilirik”, - mənbə bildirib. İzah edilib ki, Tehran çoxlu sayda dron hücumlarına görə üstünlük və üstünlük əldə edib, lakin indi bu dəyişib.

V.VƏLİYEV

P.S. Məqalədə xarici mənbələrə istinadlar var

Moskva keşişləri Paşinyana qarşı “qalxana” çevirir...

Mətləb Salahov: "Seçkilər yaxınlaşdıqca kilsə revanşistlər üçün əsas qərargaha çevriləcək"

“Nikol Paşinyan Ermənistanda “dövlət içində dövlət” mövqeyinə sahib olan Eçmiədzin kilsəsinə və II Qareginə qarşı öz qələbəsinə elan etsə də, proseslər bunun heç də belə olmadığını göstərir. Düzdür, hazırkı Ermənistan hökumət başçısı kilsənin revanşistlərdən təmizləndiyini desə də, ideoloji baxımdan hazırda revanşistlərin “ata ocağı” kilsə olaraq qalır. Çünki Ermənistanda siyasi liderlər səviyyəsində N.Paşinyana qarşı güclü fiqur ortada olmadığı üçün, bölgədə strateji maraqları olan dövlətlər daha çox II Qareginə “stavka” edirlər”.

Bu barədə SİA-ya şərhində jurnalist-ekspert Mətləb Salahov bildirib. M.Salahov bildirib ki, gələn ilki parlament seçkiləri Ermənistan uğrunda ABŞ, Rusiya və Qərb arasında

kva artıq bütün ümidlərini erməni siyasətçilərə deyil, II Qaregin və keşişlərinə bağlayıb”.

əsl siyasi döyüş meydanına çevriləcək. “Burda diqqətə alınması əsas məqam özünü dünya lideri elan etmiş hazırkı ABŞ prezidenti Donald Trampın Cənubi Qafqazdakı planları və TRIPP layihəsinin taleyi, hazırkı ABŞ Administrasiyasına qarşı çıxış edən Avropa İttifaqı və Ermənistanı birdəfəlik cənginə keçirmək istəyən Rusiyanın hədəfləridir.

Çünkü hazırda ABŞ və Avropa İttifaqının dünya siyasətindəki maraqları tam fərqlidir. Artıq “qoca qitə” ABŞ-la br cərgədə dayanmır. Demək, Ermənistandakı gələn ilki seçkilər dramatik siyasi tamaşa havasında keçəcək. Amma ən mühüm məqam odur ki, Mos

Afət Tahirqızı

MƏTANƏT

Zəfərin 5 ili: bu gün Zəfər Paradını xatırlayıram...

Düz 5 il əvvəl, bu gün-10 dekabrda Bakıda-Azadlıq meydanında keçirilən Zəfər Paradını xatırlayıram. Elə həmin ilin 27 sentyabrında başlayıb 44 gün davam edən və 10 noyabrda başa çatan, tariximizin səhifələrinə 8 noyabr-Zəfər Gününü həkk edən o möhtəşəm anları və o anların nəticəsi, qururu olan Zəfər Paradını xatırlayıram...

Birinci Vətən müharibəsini, onun uğursuzluğunu, itkilərini, şəhid və qazilərini, minlərlə məcburi köçkününü, onların qarşılaşdığı çətinlikləri, yurd həsrəti yaralarını gören bir jurnalist, Azərbaycan vətəndaşı kimi 5 il əvvəl bu gününü böyük qürurla xatırlayıram. Üreyimiz necə həyəcanla döyünürdü həmin gün. Biz qələbəmizin, Zəfərimizin paradına toplaşmışdıq. 30 il anası Azərbaycandan ayrı düşən, yad tapdaqlar altında inləyən, baharı sinəsindən qovan, payızla, qışa qucaq açan, “yurddaşım gələndə baharı səsləyəcəyəm, günəşi çağıracağam”,- deyən torpaqlarımızın azadlığına yığılmışdıq.

Biz 30 il məcburi köçkünlükdə olmazın əzab-əziyyəti ilə üzləşən, maddi vəziyyəti nə qədər yaxşı olsa da, mənəvi sarsıntıdan qurtara bilməyən, ağsaqqalı, ağbırçəyi gözünün qarşısında yurd üçün ağlamadan kor olan, əzizləri ölüm yatağında yurdunu səsləyən soydaşımızın doğma yurduna qayıdışının Zəfərini qeyd edirdik. Şuşada Cıdır düzündə rəqs edən erməni tamahkarlarını elə o zirvədən aşağı itələyib buranın sahibinin gəldiyini, Qarabağın Azərbaycan olduğunu sübut edib qələbə qazandığımızı qeyd edirdik.

Biz namusumuzun, şərəfimizin Zəfərinin də qürurunu həmin paradda yaşayırdıq. Axı torpaq bizim üçün namusdur, şərəfidir. Onun düşmənlə tapdağı altında qalması nə qədər utandırıcı idisə, işğaldan azad edilməsi bir o qədər qürurverici idi.

Minlərlə şəhidimizin ruhu dolanırdı Zəfər Paradında. Nakam ömürlər, nakam arzular, gələcəyə olan ümidlərin məhv olması əgər torpaq, Vətən uğrundaırsa, buna ağlamaq yox, qürur duymaq gərəkdir. Odur ki, balamız üçün bir dəfə ağlayanda, Vətən torpağının azadlığı üçün iki dəfə qürur duyur, fəxr edirik.

Minlərlə zabit, əsgərimizin keçdiyi, ordumuzun çoxsaylı müasir texnika və sursatlarının nümayiş etdirildiyi, Zəfərin əldə olunmasında döyüş yolu keçən canlı və cansız qüvvələrin hər biri qürur melodiyasını Azadlıq meydanına yayırdı.

Ən çox qürur duyduğumuz şəxsiyyət isə tribunadan paradı qəbul edən, müharibənin hər bir günü müxtəlif dövlət nümayəndələri ilə görüşən, telefonda danışan, xarici və yerli media nümayəndələrinə müsahibə verən, vaxtaşırı televiziya da xalına müraciət edən, işğaldan azad edilən ərazilərimizin müjdəsini verən Milli Liderimiz İlham Əliyev idi. Paradın hər anında Liderimizin dəmir yumruğu gözlerimiz önündə canlanırdı. Çünki xalq bu yumruğun ətrafında birləşməklə ümumxalq Zəfərini əldə edə bildi.

“Qarabağ Azərbaycandır!” ifadəsi isə Zəfər Paradı boyu qulaqlarımızda səslənirdi. Minilliklər ötəcək, o ifadə, o səs bu xalqın qürur ifadəsi olaraq nəsillərdən-nəsillərə ötürüləcək. Ki, əsrlər sonra da kimliyimiz bilinsin. Bizim olanları bizim övladlarımız qoruya bilsin.

Beş il öncə hava da bugünkü kimi yağışlı deyildi. Necə ki, 44 gündə payız yağışını yağdırmadı ki, zabitimiz, əsgərimiz rahat döyüşsün, palçığı çəkməsinə ağırlıq etməsin, Zəfər Paradı günü də yağdırmadı yağışını- Zəfərimizin qürurunu doyunca yaşamaq üçün. Biz əbəz yerə payızın qarşısına “Zəfər” sözünü əlavə etməmişik ki... Çünki o da döyüşdü, macal verdi. Ona görə də adı Zəfər Payızı olaraq əbədləşdi.

Bu sətirləri necə də qürurla yazıram. Ona görə qürurla yazıram ki, Birinci Vətən müharibəsində itirdiklərimizi ələ gəncəliyi də bu itənlərə qarışan biri kimi görmüşdüm: işğalı, göz yaşını, aclıq-səfaleti, yurdundan silah burnunda qovulan məcburi köçkünlərin ürək yarasını... Torpağı əlindən alınmış-uduzmuş insanın şərəfinə, namusuna söylənən sözləri də eşitmişdim. Qarabağdan söz düşəndə aşağı dikilən başları, nəzərləri görmüşdüm, özüm də yaşamışdım...

İkinci Vətən müharibəsində isə əldə etdiklərimizi gördüm: ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi, konstitusiyaya quruluşunu, soydaşlarımızın dedə-baba yurduna qayıdışını, daşı-daş üstündə qalmayan torpaqlarımızın bərpasını, inkişafını.

Budur, bayırda, həzin yağış yağır. Elə rahatam ki... Çünki tutqun hava “qara bulud” anlamında deyil əvvəlkitək, bar-bərəkət üçün yağır yağış. Köçkünlərimiz üçün də narahat deyilən, əksəriyyəti doğma evindədir, hələ qayıtmayanlar isə qayıdacaqları günü gözləyir, həm də ürək açıqlığı ilə. Qürur duyuram. Eynilə 5 il əvvəl müharibənin sonunda və Zəfər Paradında duyduğum qürur kimi. Və qürurum Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun hər gün daha da inkişafı fonunda artmaqda davam edir...

Kurikulum" latın sözü olub, mənası "kurs", "yol" deməkdir. Xarici pedaqoji ədəbiyyatlarda göstərildiyi kimi, kurikulumu ma aid biliklərin təşəkkül tapması və inkişaf etməsi üçün 30 ilə yaxın bir vaxt sərf olunmuşdur. 1918-ci ildə ilk kurikulumlar yaranmışdır. Artıq ötən əsrin 60-70-ci illərində dünyada, xüsusən ABŞ-da kurikulum ideyaları genişlənmiş, bir nəzəriyyə kimi formalaşmışdır. Kurikulum hərəkəti kimi genişlənən bu təhsil dalğası dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində də yayılmış, müntəzəm təhsil təcürbəsi kimi özünün təsdiqini daha geniş miqyasda tapmışdır.

Azərbaycanda kurikulum termini ötən əsrin 90-cı illərinin sonundan etibarən istifadə olunmağa başlamışdır. İlk vaxtlar "təhsil planı" kimi tərcümə olunaraq istifadə edilse də, sonralar araşdırmalarda kurikulum kimi işlənmiş, son illərdəki hüquqi-normativ sənədlərin dilində də eyni ilə həmin anlayış saxlanılmışdır.

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma edib.

2008-2009-cu tədris ilindən birinci siniflərdə kurikulum sisteminin tətbiqinə başlanılıb.

Kurikulumun məqsədi şagirdlərə müstəqil həyatda lazım olan əməli biliklərin öyrədilməsi və onların məntiqi tefəkkürünü inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

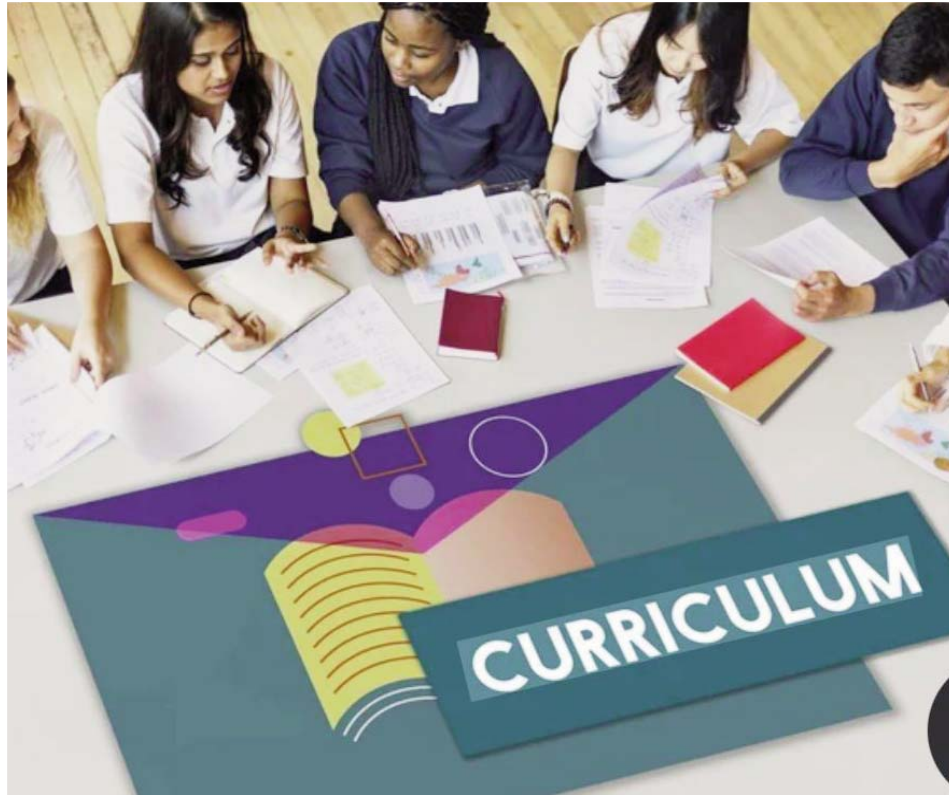
2009-cu ildən etibarən ölkəmizdə yeni təhsil modeli - kurikulum sistemi tətbiq edilməyə başlanmışdır. 2016-cı ildən isə bu sistemin nəticələri ilə bağlı ilkin təhlillər aparılmışdır. Belə ki, həmin il Dövlət İmtahan Mərkəzinin 9-cu sinif şagirdləri üzrə keçirilmiş buraxılış imtahanlarının nəticələrinə görə, şagirdlərin əksəriyyəti riyaziyyat fənnindən "2" qiyməti almışdır. Rayonlar üzrə göstəricilər isə ümumilikdə daha aşağı olmuşdur ki, bu da yeni təhsil modelinin Bakı və ətraf bölgələrlə müqayisədə digər ərazilərdə hələ tam mənimsənilmədiyini ortaya qoyur.

Kurikulum (təhsil proqramı) sadəcə fənn siyahısı və dərsliklər deyil; o, təhsil prosesinin məqsədlərini, gözlənilən nəticələri (learning outcomes), məzmunu, tədris-metodik yanaşmaları, qiymətləndirmə meyarlarını və təlimin təşkili yollarını əhatə edən kompleks sənəddir. Yaxşı qurulmuş kurikulum müəllimə dərslərin planlanmasında və şagirdə məqsədyönlü öyrənmədə yol göstərir - yəni təhsilin "nə üçün", "nəyi" və "necə" suallarına cavab verir. Bu nəzəri əsaslar geniş ədəbi mənbələrdə təsdiq olunur və kurikulum inkişafının tədrisin keyfiyyətini artırdığı qeyd edilir.

Azərbaycanda kurikulum islahatlarının qısa xronologiyası və tətbiqi

Azərbaycanda müasir mənada kurikulum yanaşması mərhələli şəkildə 2000-ci illərin sonlarından tətbiq olunmağa başlamış, sonrakı illərdə milli kurikulumların işlənməsi, standartların və fənn kurikulumlarının yenidən tərtibi ilə davam etmişdir. Dövlət standartları və kurikulum sənədləri rəsmi qayda təsdiq olunaraq məktəblərdə tətbiq edilmişdir; milli kurikulum çərçivəsində 21 fənn üzrə proqramların hazırlanması və tətbiqi fəaliyyətləri aparılmışdır. Bu prosesdə məq-

Kurikulum sistemi Azərbaycan təhsilinə nə verdi ?

səd tədris məzmununu modernləşdirmək, şagird mərkəzli öyrənməni gücləndirmək və qiymətləndirməni təkmilləşdirmək olmuşdur.

Kurikulumun təhsilə verdiyi əsas töhfələr

Məzmunun sistemləşməsi və standartlaşması

Kurikulumlar fənn üzrə standartlar və gözlənilən nəticələri müəyyən edir, bu da bütün məktəblərdə oxşar keyfiyyətli təhsilin təmin olunmasına kömək edir. Müəllimlər üçün aydın nəticələr (learning outcomes) həm dərs planlamasını asanlaşdırır, həm də

qiymətləndirməni obyektivləşdirir.

Kurikulum standartlarında verilən dərsliklər tələblərə cavab verirmi?

Təhsil Nazirliyi bir neçə il öncə dərsliklərin hazırlanması ilə bağlı müvafiq addım atmışdı. Atılan addım daha çox müəllif yarışmasında rəqabət təsirini bağışladığı üçün bəzi dərsliklərdə xətalara yol verildi. Nəticədə bir neçə dərsliklərdə kurikulum standartlarından kənara çıxma halları müşahidə olundu. Yol verilən xətalər şagirdlərdə fikir ayrılıqları formalaşdırdı. Ona görə də bu dərsliklər qəbul edilmədi. Bəzi fənnlər istisna olmaqla, qalan fənnlər hələlik kurikulum sisteminin standart tələblərinə cavab vermir. Yaxın zamanlarda bu məsələlər öz həlli yolunu tapacaq.

Şagird-mərkəzli

yanaşmanın təşviqi

Ənənəvi "müəllim mərkəzli" metodlardan fərqli olaraq yeni kurikulumlar daha çox fəaliyyətə əsaslanan, tədqiqat, layihə və problem həllinə yönəlik yanaşmaları təşviq edir. Bu, kritik düşüncə, yaradıcılıq və əməkdaşlıq kimi bacarıqların formalaşmasına şərait yaradır.

Qiymətləndirmə və nəticələrə nəzarətin təkmilləşməsi

Kurikulumların tətbiqi ilə qiymətləndirmə alətləri - kriteriya əsaslı qiymətləndirmə, rubrikalar və formativ qiymətləndirmə üsulları genişlənmiş, bu da şagirdin inkişafını davamlı izləməyə imkan verib. Bu dəyişiklik nəticələrin daha dəqiq tutulmasına və müdaxilələrin vaxtında edilməsinə kömək edir.

Dərslik və metodik təminatın yenilənməsi

Kurikulum yanaşması məzmunun müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasını tələb etdiyindən yeni dərsliklər, müəllim üçün metodik vəsaitlər və qiymətləndirmə materialları hazırlanır. Bu da müəllim peşəkarlığının yüksəlməsinə yardım edir.

Bərabər imkanların və inklüzivliyin gücləndirilməsi

Milli kurikulum yanaşmaları inklüziv təhsili və xüsusi ehtiyacı olan şagirdlərin ədalətli şəkildə təhsil almasını təmin etməyə çalışır. Kurikulum sənədləri bu qrupun ehtiyaclarına uyğunlaşdırma və fərdi tədris yolları barədə müddəalar ehtiva edə bilər.

Müvəffəqiyyətlər və müşahidə olunan təsirlər

Tədris prosesində planlılıq və ardıcılıq artıb. Kurikulum standartları sayəsində tədris daha məqsədyönlü və ölçülə bilən olub. Müəllim hazırlığı və peşəkarlıq üzrə yeni tələblər yarandı. Bu isə müəllimlərin təlim-tədris bacarıqlarının yenilənməsinə tələb edib; nəticədə in-service (xidmət daxilində)

təlimlər daha çox ön plana çıxdı.

Şagirdlərin bacarıq istiqamətində inkişafı - yalnız bilik yox, bacarıq və dəyərlərin formalaşdırılması prioritetləşdirilib; layihə və təcrübə əsaslı işlər artırılıb.

Qarşılaşdıqları çətinliklər və tənqidlər

Müəllimlərin kurikulumun yeni tələblərinə adaptasiyası - bəzən müəllimlər üçün konseptual dəyişikliklər və yeni metodların mənimsənilməsi üçün kifayət qədər təlim və vaxt təmin edilməyib.

Resurs və infrastrukturun yetərsizliyi - layihə əsaslı tədris və texnologiya inteqrasiyası üçün maddi-texniki baza birmənalı deyil. Ən çox şəhər-kənd fərqləri müşahidə olunur.

Qiymətləndirmə ilə bağlı implementasiya problemləri - kriteriya əsaslı qiymətləndirmə prinsipinin məktəblərdə tam və eyni səviyyədə tətbiqi çətinliklər yaradır.

Təvsiyələr

Müəllimlərin davamlı peşəkar inkişafının təmin edilməsi - kurikulumun ruhunu dərinlən mənimsəmək üçün praktiki, sinif-əsaslı in-service təlimlər və mentorluk proqramları gücləndirilməlidir.

Resursların istiqamətləndirilməsi - kənd məktəbləri və az təminatlı məkanlar prioritet götürülərək maddi-texniki dəstək verilməlidir.

Qiymətləndirmə sisteminin daha şəffaf və vahid implementasiyası - rubrikalar, nümunə tapşırıqlar və mərkəzləşdirilmiş təli-

mat paketləri müəllimlərə paylanmalıdır.

İctimaiyyət və valideyn maarifləndirilməsi - kurikulum dəyişikliklərinin məqsədi və gözləntiləri valideynlərə aydın çatdırılmalı, onların prosesə cəlb olunması təmin edilməlidir.

Davamlı monitoring və geribildirim mexanizmi - kurikulumun tətbiqi üzrə sistemli qiymətləndirmə və tədqiqatlar davam etdirilməli, nəticələrə əsasən düzəlişlər aparılmalıdır.

Kurikulum Azərbaycan təhsilin məzmununu və metodlarını modernləşdirmək, şagird-mərkəzli öyrənməni təşviq etmək və qiymətləndirməni təkmilləşdirmək baxımından mühüm addım oldu. Eyni zamanda, uğurun davamlı olması üçün müəllim hazırlığı, resurs təminatı və sistemli monitoring kimi sahələrdə işlərin gücləndirilməsi vacibdir. Kurikulum sadəcə sənəd deyil - o, təhsil məkanında nəyi dəyər saydığımızın, hansı bacarıqları prioritetləşdirdiyimizin və gələcək nəsli necə yetişdirəcəyimizin ifadəsidir.

Günay Hacıyeva

Azərbaycan ilə Slovakiya arasında əlaqələr son illər qarşılıqlı etimad, mehriban dostluq və strateji xarakterli əməkdaşlıq prinsipləri əsasında keyfiyyətə yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Prezident cənab İlham Əliyevin 8 dekabr 2025-ci il tarixində Bratislavada verdiyi bəyanatlar iki ölkə münasibətlərinin real vəziyyətini, gələcək inkişaf vektorlarını və əməkdaşlığın prioritet istiqamətlərini aydın şəkildə nümayiş etdirir. Bu bəyanat həm siyasi xarakter, həm iqtisadi məzmun, həm də geostrateji mahiyyət baxımından Azərbaycan-Slovakiya münasibətlərinə kompleks qiymət verən bir sənəd kimi dəyərləndirilə bilər.

Azərbaycan və Slovakiya uzun illər ərzində qarşılıqlı hörmət və dostluq prinsiplərinə əsaslanan əməkdaşlıq qurmuş, 2024-cü ildə imzalanmış Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyannamə isə bu münasibətləri ən yüksək siyasi səviyyəyə yüksəltmişdir. Prezident cənab İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bu sənəd yalnız siyasi bəyanat deyil, iki ölkənin praktiki sahələr üzrə fəaliyyətini daha intensiv və koordinasiyalı edən yol xəritəsidir. Bəyannamədən sonra iqtisadi, siyasi, müdafiə, enerji və innovasiya sahələri üzrə birgə işçi qrupların aktiv fəaliyyəti Azərbaycan-Slovakiya əməkdaşlığının institusional bazasının möhkəmləndiyini sübut edir.

Bu gün Slovakiya Azərbaycan üçün Avropada etibarlı tərəfdaş, etimadlı müttəfiq və mühüm iqtisadi aktordur. Bratislavanın Bakı ilə münasibətlərdə müstəqil siyasi xətt yürütməsi Azərbaycan cəmiyyətində yüksək qiymətləndirilir və ölkəmiz tərəfindən xüsusi rəğbətlə qarşılanır.

Prezident cənab İlham Əliyevin bəyanatında ən geniş yer tutan məsələlərdən biri enerji təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlığa həsr olunmuşdur. Bu, təsadüfi deyil. Azərbaycan bu gün Avropanın enerji xəritəsində

Azərbaycan-Slovakiya strateji tərəfdaşlığının yeni mərhələsi

Şəfa QURBANOVA,
Ə. Şıxlinski adına 135 sayılı tam
orta məktəbin direktoru

strateji əhəmiyyətli ölkə kimi çıxış edir və 14 ölkəyə təbii qaz ixrac edir. Ümumi qaz ixracı 25 milyard kubmetrə çatmış, bunun yarısı Avropa İttifaqı ölkələrinə yönəldilmişdir.

2024-cü ildə Azərbaycan qazının ilk dəfə Slovakiyaya tədarükü regionda yeni enerji əməkdaşlığı səhifəsinin açılması deməkdir. Bu, Slovakiyanın enerji şaxələndirməsi, Azərbaycanın isə tədarük istiqamətlərini genişləndirməsi baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Yeni yataqların istismara verilməsi ilə Azərbaycanın qaz resurslarının daha da artacağı, bunun isə həm Slovakiyaya, həm də Mərkəzi Avropanın digər ölkələrinə geniş həcmdə enerji tədarükünü təmin edəcəyi xüsusi vurğulanmışdır.

Bu faktlar Azərbaycanın təkcə enerji istehsalçısı deyil, həm də Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatçılarından biri kimi mühüm rol oynadığını göstərir. Azərbaycan və Slovakiya arasında müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlıq da inkişaf üçün geniş imkanlara malikdir. Prezident cənab İlham

Əliyevin bəyanatında qeyd edilən mühüm məqam ondan ibarətdir ki, əməkdaşlığın əsas məqsədi müharibə deyil, sənaye kooperasiyası, texnoloji sinergiya və birgə istehsal layihələrinin həyata keçirilməsidir.

Slovakiyanın qabaqcıl texnologiyaları ilə Azərbaycanın maliyyə və istehsal imkanlarının birləşdirilməsi: müdafiə sənayesində yeni məhsulların yaradılması, dünya bazarlarına çıxış imkanı, innovativ yanaşmaların tətbiqi üçün əlverişli şərait yaradır.

Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığı Qələbənin beşinci ildönümündə Slovakiyanın yüksək səviyyəli nümayəndə heyətinin Bakıda iştirakı isə iki ölkə arasında dostluq münasibətlərinin real təzahürü kimi qiymətləndirilməlidir. Azərbaycan bu gün Şərqlə Qərb arasında etibarlı körpü missiyasını uğurla həyata keçirir. Prezident cənab İlham Əliyevin bəyanatında vurğulandığı kimi, ölkəmizin nəqliyyat infrastrukturuna - limanlar, dəmir yolları, avtomobil yolları, enerji şəbəkələri - Orta Dəhliz layihəsinin əsas dayaqlarından biridir. Orta Asiyayı Avropa ilə birləşdirən ən təhlükəsiz və etibarlı marşrut məhz Azərbaycanın üzərindən keçir. Bu marşrutun inkişafı Slovakiya üçün də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Gələcək illərdə Azərbaycan nəqliyyat - logistika infrastrukturuna daha çox sərmayə qoymaqla öz tranzit potensialını genişləndirməyi planlaşdırır və Slovakiya ilə çərçivədə bu sahənin əməkdaşlıq prioritetləri sırasına daxil edilməsi təklif olunur.

Bu əməkdaşlıq həm də Avropanın ticarət təhlükəsizliyinə, enerji-daşıyıcılarının və yüklərin daha sürətli və davamlı şəkildə çatdırılmasına xidmət edir.

Azərbaycanın enerji potensialı yalnız ənənəvi sahələr üçün deyil, həm də yüksək texnoloji sektorlar üçün strateji üstünlük yaradır. Məhz buna görə də Prezident cənab İlham Əliyev məlumat texnologiyaları və beynəlxalq data mərkəzləri həbi yaradılması məsələsinə xüsusi diqqət yönəltmişdir.

Hazırda Azərbaycanda istifadə olunmayan enerji potensialı təxminən 2 gigavattdır; növbəti beş ildə bu rəqəm 8 gigavata çatdırılacaq; ölkənin iqlim müxtəlifliyi data mərkəzlərinin səmərəli fəaliyyətini təmin edən əlverişli şərait yaradır.

Slovakiya ilə bu sahədə əməkdaşlıq Azərbaycanın rəqəmsal ekosisteminin inkişafı, regionda data və süni intellekt texnologiyalarının integrasiya olunması üçün yeni imkanlar açır.

Prezident cənab İlham Əliyevin bəyanatında Slovakiyanın sabit inkişafı, sənaye potensialı və müstəqil xarici siyasət xətti xüsusi qeyd olunmuşdur. Azərbaycan üçün dövlət suverenliyinə və müstəqil qərarvermə mədəniyyətinə malik tərəfdaşlarla əməkdaşlıq həmişə prioritet olmuşdur. Slovakiyanın geostrateji məsələlərdə prinsipial mövqeyi və xarici siyasətdə müstəqilliyi ona regionumuzda yüksək hörmət qazandırmışdır.

Prezident cənab İlham Əliyevin 8 dekabr 2025-ci il bəyanatı Azərbaycan-Slovakiya münasibətlərinin strateji mahiyyətini, qarşılıqlı etimad və dəstək əsasında inkişaf edən çoxşaxəli əməkdaşlıq perspektivlərini tam şəkildə ortaya qoyur. Bu münasibətlər: siyasi dialoq, enerji təhlükəsizliyi, nəqliyyat və logistika, müdafiə sənayesi, yüksək texnologiyalar və rəqəmsal iqtisadiyyat kimi sahələrdə davamlı və yüksələn xətt üzrə inkişaf edir.

Azərbaycan və Slovakiya yalnız tərəfdaş deyil, eyni dəyərləri bölüşən, qarşılıqlı hörmətə əsaslanan münasibətlər quran iki dost dövlətdir. Siyasi iradə, iqtisadi potensial və pragmatik əməkdaşlıq çərçivələri bu münasibətlərin gələcək illərdə daha da möhkəmlənməsinə əminlik yaradır.

Mərkəzi Gömrük Hospitalında “Beynəlxalq Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Günü”nə həsr edilmiş maarifləndirici tədbir keçirilib

Prezident İlham Əliyevin 4 aprel 2022-ci il Sərəncamına uyğun olaraq “Korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsinə dair 2022-2026-cı illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nın icrası ilə əlaqədar “Dövlət Gömrük Komitəsinin 2025-ci il üçün Tədbirlər Planı”na uyğun olaraq Tibbi Xidmət İdarəsinin antikorrupsiya davranış modelinin formalaşdırılması çərçivəsində 2025-ci il üçün Fəaliyyət Planında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrası və qarşıda duran vəzifələrlə bağlı 5 dekabr 2025-ci il tarixində Mərkəzi Gömrük Hospitalında “Beynəlxalq Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Günü”nə həsr edilmiş maarifləndirici tədbir keçirilib. Tədbirin rəsmi açılış hissəsində Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi Xidmət İdarəsinin rəisi, t.ü.f.d., Əməkdar həkim Ceyhun Məmmədov, Dövlət Gömrük Komitəsi Daxili Təhlükəsizlik İdarəsinin Xidməti Araşdırma Şöbəsinin rəisi Elşən Tağıyev və Tibbi Xidmət İdarəsinin rəis müavini Şahlar Mirqasım salamlama nitqi ilə çıxış ediblər.

Tədbirdə çıxış edən Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi Xidmət İdarəsinin rəisi Ceyhun Məmmədov korrupsiyaya qarşı mübarizənin dövlət idarəçiliyinin bütün sahələrində olduğu kimi səhiyyə sisteminə də şəffaflıq və etimadın möhkəmləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıdığını qeyd edib. İdarə rəisi Ceyhun Məmmədov Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi

Xidmət İdarəsinin Mərkəzi Hospitalında yüksək etik davranış mədəniyyətinin, şəffaflıq prinsipinin və ictimai etimadın qorunması istiqamətində görülən işlər barədə danışaraq, bütün əməkdaşları bu prosesdə fəal iştirak etməyə, göstərilən xidmətlərin keyfiyyətində ədalət, obyektivlik və məsuliyyət prinsiplərinə daim sadıq qalmağa çağırıb.

Daha sonra Mərkəzi Gömrük Hospitalının rəisi, baş həkim Bəxtiyar Musayev “Mərkəzi Gömrük Hospitalının iş prosesinin şəffaf və peşəkar qurulması istiqamətində həyata keçirilən davamlı tədbirlər” mövzusunda, Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi Xidmət İdarəsinin Hüquq Şöbəsinin rəisi Rəna Hüseynova “Azərbaycan Respublikasında Korrupsiyaya qarşı mübarizənin hüquqi aspektləri” mövzusunda və

Mərkəzi Gömrük Hospitalının böyük tıbb bacısı Ətəyə Vəliyeva “Korrupsiya ilə mübarizədə tıbb bacısının rolu” mövzularında çıxış ediblər.

Mərkəzi Gömrük Hospitalının rəisi-baş həkim Bəxtiyar Musayev çıxışında çıxış edərək iş prosesində korrupsiyaya şərait yaradan halların qarşısının alınması sahəsində

həyata keçirilən mütəmadi xarakterli tədbirlər və korrupsiya hüquqpozmalarına qarşı ciddi və səmərəli mübarizə üsulları barədə ətraflı məlumat verib. Dr.Bəxtiyar Musayev korrupsiyaya qarşı mübarizənin qanunvericiliyin tələbi ilə yanaşı hər bir əməkdaşın şəxsi məsuliyyəti və vicdanlı fəaliyyətinin göstəricisi olması, şəffaflıq, ədalət və eti-

mad prinsiplərinin qorunmasının xəstə məmnuniyyətinin artırılması, ümumi iş mühitinin sağlamaşdırılması baxımından mühüm rol oynadığını vurğulayıb.

Tədbir zamanı iştirakçılara korrupsiyanın anlayışı və mahiyyəti, onun sosial-hüquqi nəticələri, korrupsiyaya qarşı mübarizənin dövlət siyasətində prioritet istiqamətləri, korrupsiya hüquqpozmalarının növləri, həmin hüquqpozmalara görə tətbiq olunan məsuliyyət tədbirləri, mədəniyyət sahəsinə xas korrupsiya riskləri, eləcə də bu sahədə profilaktik və institusional mexanizmlər barədə geniş məlumat verilib.

Tədbirin sonunda korrupsiyaya qarşı maarifləndirməni əks etdirən videoçarx təqdim olunub və iştirakçıların mövzu ilə bağlı sualları cavablandırılıb.

Dağlar “aradan çıxır”: təhlükəsi böyükdür

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası 2003-cü ildən etibarən 11 dekabr tarixini *Beynəlxalq Dağ Günü* kimi təyin edib. Bu günün qeyd edilməsinin məqsədi dağların həyat üçün əhəmiyyəti barədə məlumatlılığı artırmaq, dağların inkişafındakı imkanları və məhdudiyyətləri vurğulamaq ölkələr arasında dünyanın dağlarına və yüksək dağlıq ərazilərinə müsbət təsir göstərən tərəfdaşlıqlar qurmaqdır.

Dağlar Yer kürəsinin quru səthinin təxminən 27%-ni əhatə edir və dünyanın biomüxtəlifliyinin təxminən yarısı onların payına düşür. Dünyanın su qüllələri olaraq xarakterizə edilən dağlar bəşəriyyətin təxminən yarısını şirin su ilə təmin edirlər. İqlim tənzimlənməsi və su təchizatı xidmətlərindən tutmuş torpağın mühavizəsinə qədər bir çox həyatı əhəmiyyətli vəziyyətlər üçün dağlar vacib amildir.

Lakin dağlar iqlim dəyişikliyinə və insan faktorunun müdaxiləsi səbəbindən əziyyət çəkir, bu da insanların və planetin təhlükəsizliyinin risklərini artırır. İqlim dəyişikliyi suyun axınına təhlükə altına alır və sürətlə artan temperatur dağları və bu ekosistemlərdən asılı olan insanları ya uyğunlaşmağa və ya miqrasiya etməyə məcbur edir.

Əkinçilik, yaşayış məntəqələri və ya infrastruktur üçün meşələrin qırılması torpaq eroziyasına, eləcə də yaşayış yerlərinin itirilməsinə səbəb olur, eroziya və çirklənmə isə dağların təmin etdiyi suyun keyfiyyə-

tinə mənfi təsir göstərir. İqlim Dəyişikliyi üzrə Hökumətlərarası Panelin məlumatına görə, endemik dağ canlı növlərinin 84%-ə qədər məhv olmaq təhlükəsi ilə üzləşib, digər dağ bitki və heyvan növlərinin populyasiyalarının isə azalacağı və məhv olacağı proqnozlaşdırılır.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Biomüxtəliflik Konfransının biomüxtəliflik haqqında son sazişi 2030-cu ilə qədər Yer kürəsi torpaqlarının, okeanlarının, sahil ərazilərinin və daxili sularının 30%-ni qorumağı vəd edir və dağları canlandırmaq və qorumaq üçün təkan verir. Artan iqlim dəyişikliyi, dağ kənd təsərrüfatına və kənd inkişafına investisiya qoyulmaması ilə yanaşı insanları alternativ dolanışiq vasitələri axtarmağa və başqa yerlərə köçməyə məcbur edir.

O cümlədən, dağların dərman sənayesinə təsiri çox geniş və strateji əhəmiyyətli məsələdir. Dağlar həm xammal mənbəyi, həm biodiversitet, həm də elmi tədqiqat poten-

sialı baxımından dərman sənayesinin formalaşmasında həlledici rol oynayır, çünki onlar dərman bitkilərinin ən böyük mənbələrindən biridir. Dağ ekosistemləri unikal iqlimə, torpağa və mikrobioloji mühitə malik olduğu üçün bir çox dərman bitkisi yalnız dağ zonalarında yetişir. İltihab əleyhinə məhləmlərdə istifadə edilən arnika, antidepressant və iltihab əleyhinə olan şafran, antioksidant, dəri kosmetikasında istifadə olunan edelveys, antibiotik və antiseptik təsirli Yarpız, adaçayı, kəklikotu, zirə, həzm və tənəffüs xəstəlikləri üçün olan oman, yovşan, həmçinin məşhur Tibet təbabətində istifadə edilən

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

bitkilər yalnız yüksək dağlarda yetişir. Ümumilikdə, dünya bazarında təbii dərmanların 40%-dən çoxu dağ bitkilərindən əldə edilir.

Dağlarda yüksək biodiversitet (bioloji müxtəliflik) dərman araşdırma-
larının əsasını təşkil edir.

Çünki bu ərazilər dünya biomüxtəlifliyinin ən zəngin zonaları hesab edilir. Himalay bölgəsində 12 min bitki növü yetişir ki, bu bitkilərin 1/3-i yalnız Himalayda yetişir. And dağlarında təxminən 45 min bitki növü var və onların minlərlə farmakoloji əhəmiyyət daşıyır.

Dərman sənayesi ilə məşğul olan şirkətlər yeni dərmanlar üçün dağ ekosistemlərini fəal şəkildə araşdırır, çünki burada yeni antibiotiklərə mənbə ola biləcək mikroorqanizmlər, xərçəng əleyhinə xüsusiyyətlərə malik bitkilər, stress, metabolik pozuntular və autoimmun xəstəliklər üçün fitokimyəvi maddələr tapmaq mümkündür. Bir sözlə, Himalay, Tibet, And və Qafqaz kimi bölgələrdə yetişən bitkilər insan sağlamlığı istiqamətində əvəzsiz rol oynayır. Dağların iqlim dəyişikliyi nəticəsində itirilməsi - dərman sənayesi

üçün risk

Həmçinin buz dağları da ekosistem üçün çox vacibdir və onların da sürətlə əriməsi təhlükəlidir. Buz dağları dünyanın şirin suyunun təxminən 70 faizini təşkil edir və onların sürətlə əriməsi təkə ekoloji böhran deyil, həm də humanitar böhran yaradacaq. Bu proses kənd təsərrüfatını, təmiz enerjini, su təhlükəsizliyini və milyardlarla insanın həyatını təhlükə altına alır. Qlobal temperaturun yüksəlməsi səbəbindən əriyən buz dağları daşqınlar, sürüşmələr, eroziya və çöküntülər kimi riskləri artırır, infrastrukturunu təhlükə altına alır.

Buzlaqların əriməsi, torpaq eroziyası və temperaturun yüksəlməsi dağ bitkilərini yoxa çıxma riski ilə üz-üzə qoyur. Bu isə öz növbəsində təbii dərman xammalının azalması, yeni dərman istehsalının ləngiməsi, şirkətlərin tədqiqat xərcinin artması, təbiətin pulsuz vrdiyi bitkilərin yerinə bahalı kimyəvi əvəzədicilərinin yarıdılması və dolayısı ilə baha qiymətə təklif edilməsi deməkdir. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının məlumatına görə dağlarda yaşayan bitki növlərinin 20%-dən çoxu iqlim dəyişikliyi səbəbindən məhv olmaq təhlükəsi altındadır.

Lalə Mehralı

EKSPERT AÇIQLADI

Son illər valideynlərin və şagirdlərin ən çox şikayətləndiyi məqam dərslərin dilinin ağırlığı və anlaşıqsız olmasıdır. Artıq rəsmi qurumlar da təsdiqləyir ki, aparılan monitorinqlərdə uşaqların bəzi movzuları qavramaqda çətinlik çəkdiyi üzə çıxıb. Təhsil İnstitutu problemin həlli üçün dərslərin müəlliflərinə iradların bildirildiyini və növbəti nəşrlərdə bunun nəzərə alınacağını vəd edir. Bəs, illərdir davam edən bu “təkmilləşdirmə” prosesi niyə hələ də istənilən nəticəni vermir? Bəs, dərslərin dilini bu qədər qəlizləşdirən əsas səbəb nədir? Hazırda dərslərlərin ən böyük çatışmazlıqları hansılardır?

Məsələ ilə bağlı təhsil eksperti Kamran Əsədov SİA-ya açıqlamasında bildirib ki, dərslərin dilinin ağır və anlaşıqsız olması texniki redaktə nöqsanı deyil, təhsil məzmununun planlaşdırılması, hazırlanması və yoxlanılması mərhələlərində illərdir yığılıb qalmış sistemli problemlərin nəticəsidir.

“Burada əsas ziddiyyət ondan ibarətdir ki, dərslərin pedaqoji alət kimi yox, çox zaman elmi mətn kimi yazılır və uşağın idrak səviyyəsi deyil, müəllimin akademik dünyagörüşü mərkəzə çəkilir. Rəsmi qurumların apardığı monitorinqlərdə şagirdlərin müəyyən mövzuları qavra-

Dərslərlərin ən böyük çatışmazlıqları hansılardır?

maqda çətinlik çəkməsinin təsdiqlənməsi də göstərir ki, uzun illərdir davam edən “təkmilləşdirmə” mexanizmi mahiyyətə dəyişmədiyi üçün nəticə də dəyişmir.

Dərslərin dilinin qəlizləşməsinin əsas səbəbi dərslərin yazılışında məqsədin yanlış müəyyənləşdirilməsidir. Əsas məqsəd uşağa mövzunu başa salmaq yox, proqramda nəzərdə tutulan bütün anlayışları “tam və elmi” şəkildə təqdim etmək kimi qəbul olunur. Nəticədə yaş səviyyəsinə uyğun olmayan terminlər, uzun cümlələr, abstrakt izahlar dərslərin əsas xəttinə çevrilir. “Təhsil haqqında” Qanunun 19-cu maddəsində təhsil məzmununun təhsilçilərinin yaş, bilik və psixoloji xüsusiyyətlərinə uyğun qurulması açıq şəkildə qeyd olunsa da, bu prinsip dərslərlərin real mətnində çox zaman kağız üzərində qalır. UNESCO-nun dərslərlə bağlı tövsiyələrində isə göstərilir ki, ibtidai və əsas orta pillədə bir paraqrafda təqdim edilən yeni anlayışların sayı məhdudlaşdırılmalıdır; Azərbaycanda aparılan müşahidələr bəzi dərslərlərdə bu normanın 2-3 dəfə aşdığını göstərir.

Hazırkı dərslərlərin ən böyük çatışmazlığı onların şagirdlə kommunikasiya qurmamasıdır. Mətnə həyat nümunələri zəifdir, sualvermə mexanizmi formal xarakter daşıyır, cümlələr danışıq dilindən uzaq, ağır sintaksislə qurulur. Bu, dərslərin oxunuşunu mexaniki prosesə çevirir. PISA 2018 və 2022 nəticələri göstərir ki, oxu savadlığında zəif nəticə göstərən ölkələrdə şagirdlərin böyük hissəsi oxuduğu mətni şərh etməkdə çətinlik çəkir. Azərbaycanda da oxu savadlığı üzrə göstəricilərin

aşağı olması dərslərin dili ilə birbaşa əlaqədardır. Statistik müqayisələrdə oxu savadlığında yüksək nəticə göstərən Estoniya və Finlandiyada dərslərlərin dili qısa cümlələrə, gündəlik həyat nümunələrinə və mərhələli izahla əsaslanır.

Mənfi cəhətlərdən biri də dərslərlərin hazırlanma mərhələsində “uşaq dili” ilə işləyən peşəkar redaktorların faktiki olaraq sistemdən kənarda qalmasıdır. Mövcud redaktə prosesi əsasən orfoqrafiya, terminoloji uyğunluq və formal korrektə ilə məhdudlaşır. Halbuki uşaq psixologiyası, inkişaf səviyyəsi və idrak yükü üzrə ixtisaslaşmış redaktorlar dərslərin komandasının ayrılmaz hissəsi olmalıdır. İnkişaf etmiş ölkələrdə dərslərlər çap olunmazdan əvvəl pilot oxunuşdan keçirilir. Almaniya və Niderland təcrübəsində dərslərin layihələri real sinif mühitində sınaqdan keçirilir, şagirdlərin anlamadığı hissələr rəsmi hesabatlarda qeyd olunur və yalnız bundan sonra çap icazəsi verilir. Azərbaycanda isə çox zaman problemlər dər-

slik dövrüyyəyə buraxıldıqdan sonra üzə çıxır.

Bununla yanaşı, müsbət tərəfləri xüsusi qeyd etmək lazımdır. Elm və Təhsil Nazirliyinin və Təhsil İnstitutunun son illərdə dərslərin keyfiyyəti ilə bağlı monitorinqlər aparması, problemləri açıq şəkildə etiraf etməsi və növbəti nəşrlərdə dəyişiklik vəd etməsi mühüm institusional dönüşüm əlamətidir. Təhsildə uzun müddət inkar edilən məsələlərin bu gün rəsmi səviyyədə müzakirə edilməsi və düzəlişlərin planlaşdırılması düzgün idarəetmə yanaşmasından xəbər verir. Bu, nazirliyin data əsaslı qərarvermə modelinə keçidinin real göstəricisidir.

Müqayisəli yanaşma göstərir ki, uğurlu təhsil sistemlərində dərslərlər “bilgi yığımı” deyil, “öyrənmə ssenarisi” kimi dizayn olunur. Yaponiya və Sinqapurda dərslərlər müəllimi təkrar edən yox, müəllimə istiqamət verən və şagirdi düşündürən materialları kimi hazırlanır. Bu ölkələrdə şagirdin mətni anlama faizi monitorinqlərlə ölçülür və əgər göstərici gözlənilən səviyyədə aşağıdırsa, dərslərin istifadədən çıxarılır. Azərbaycanda da bu cür nəticəyönümlü mexanizmlərin tətbiqi dərslərin islahatında keyfiyyət sıçrayışı yarada bilər.

Hesab edirik ki, dərslərin probleminin indiyə qədər tam həll olunmamasının səbəbi dəyişikliklərin daha çox forma, az isə məzmun üzərində qurulmasıdır. Dil sadələşdirilmədikcə, cümlə şagirdin düşüncə tərzinə uyğunlaşdırılmadıqca, dərslərin müəllimin izahına möhtac qalacaq. Halbuki dərslərin uşağın ilk müəllimi olmalıdır. Elm və Təhsil Nazirliyinin başlatdığı müzakirə və islahat istiqaməti doğru addımdır və əgər yanaşma köklü şəkildə dəyişərsə, dərslərlər artıq şagird üçün çətinlik mənbəyi yox, öyrənmənin əsas dayaq nöqtəsinə çevrilə bilər”.

Arzu Qurbanlı

Azərbaycanda su qıtlığı gözlənilirmi?

Ekoloq mühüm məqamlara aydınlıq gətirdi

“Dünyada və Azərbaycanda su ehtiyatları sürətlə tükenir. Başda Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və YUNESKO olmaqla əlaqədar təşkilatların hesabatlarına görə, həm dünyada əhali artımı, qlobal istiləşmə və quraqlıq kimi faktorlar səbəbindən suya tələbat hər il artır, şirin su ehtiyatları isə azalır”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Səma və Ekososial-iqtisadi inkişafa Yardım İctimai Birliyinin sədri İradə Həsənova deyib.

Onun sözlərinə görə, su yaşamaq üçün ən əsas ehtiyaclarımızdan biridir: “Dünyanın bir çox yerlərində insanlar içmək və ya yemək bişirmək üçün sudan məhrumdurlar. Təbiətdə çoxlu evlər daşqınlar nəticəsində dağılır. Başqa sözlə, qlobal balans hazırda olması lazım olduğundan çox fərqli işləyir. Afrika ölkələrinin uzun illərdir mübarizə apardığı su qıtlığı indi Yaxın Şərq ölkələrində də yaşanır. Bu arada elə ölkələr var ki, orada yaxın gələcəkdə su qıtlığı gözlənilir. Buna görə də bütün dünyada su problemləri və həlli yolları araşdırılır. Su qıtlığının bir çox səbəbi var və bunun nəticələri bütün dünya tərəfindən narahatlıqla izlənilir.

Su qıtlığının nə olduğu və bunun nədən qaynaqlandığı sualı bir çox ölkələr və fərdlər üçün aktual mövzudur. Hazırda 80 ölkə su çatışmazlığından əziyyət çəkir. Dünyanın 70%-nin su ilə örtülməsi çoxlarının su qıtlığı məsələsini lazımınca qiymətləndirməməsinə səbəb olur. Bununla belə, insanlar və heyvanlar üçün mövcud olan şirin suyun miqdarı bu 70%-in yalnız 2,5%-ni təşkil edir.

Su ehtiyatları hər bir ölkənin iqtisadi inkişafı, ərzaq təhlükəsizliyi və ekoloji tarazlığının mühüm komponentidir. Azərbaycanda su qıtlığı problemi son illər daha da kəskinləşməsi, iqlim dəyişmələri, transsərhəd çayların axınının azalması, əhali və sənaye artımı su resuslarına təzyiqi xeyli artmış

dır. Hazırda ölkənin su ehtiyatlarının təqribən 70% -i qonşu ölkələrdən axan çaylar vasitəsilə formalaşır ki, bu da Azərbaycanın su təhlükəsizliyini regional münasibətlərə həssas edir. Bu səbəbdən su resuslarının səmərəli idarə edilməsi strateji məsələ kimi dəyərləndirilir.

Su qıtlığının aradan qaldırılması üçün Milli Su Strategiyasının tətbiqi və vahid idarə sistemi, rəqəmsal su monitorinqi, sensorlar, peyk izləmə, real vaxt məlumat bazası yaradılmalıdır. Kənd təsərrüfatında damcı və yağışvarma suvarma sistemlərinin geniş tətbiqindən, quraqlığa davamlı bitki sortlarının seçilməsi, fermerlər üçün təlim və subsidiyaların artırılması nəzərdə tutulmalıdır.

Eyni zamanda köhnə kanalların betonlaşdırılması və boru sistemə keçmək, su anbarlarının genişləndirilməsi, kiçik su yığılma hovuzlarının tikilməsi, şəhərlər üçün yağış sularının toplanması sistemləri yaradılması işlər aparılmalıdır.

Bundan əlavə meşələrin bərpası artırılmalı, çay hövzələri təmizlənməli və qorunmalı, yeraltı suların normadan artıq istismarının qarşısı alınmalıdır. Azərbaycanda su qıtlığı təkcə effektiv mübarizə deyil, həm də sosial-iqtisadi və ekoloji yanaşmalar tələb edir. İdarəetmə sistemlərinin təkmilləşdirilməsi, suvarmada modern texnologiyaların tətbiqi, infrastrukturun yenilənməsi və ictimai şüurun artırılması ölkənin su təhlükəsizliyinin təminində əsas istiqamətlərdir. Bu tədbirlər gecikdirilmədən tətbiq edildiyi təqdirdə həm kənd təsərrüfatı, həm də ümumi sosial rifah üçün dayanıqlı inkişaf mümkün olar.

Vətəndaş cəmiyyəti olaraq su qıtlığının səbəbləri, onun nəticələri və təsirləri kimi məsələləri prioritetləşdirməliyik və su qıtlığındakı payımızı azaltmaq üçün fərdi tədbirlər görməliyik”.

Günə Fərzəliyeva

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Mətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744
7. Bakmətbuat MMC 0502644010

1 nüsxə 1 aylığı 8 AZN

6 aylıq 48 AZN

1 illik 96 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Bünövrədən mənzil almağın hansı riskləri var?

EKSPERT
DANIŞDI

“Daşınmaz əmlak bazarında bünövrədən mənzil almaq məsələsi alıcılar üçün həm cəlbedici imkanlar, həm də diqqət tələb edən risklər yaradır”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında mənzil üzrə ekspert Anar Nəsirov deyib.

Onun sözlərinə görə, bu qərarı verərkən tikinti şirkətinin reputasiyası, layihənin icra mexanizmi, maliyyə təminatı və dövlət qeydiyyatı kimi amillər ciddi şəkildə araşdırılmalıdır: “Erkən mərhələdə mənzil almağın ən böyük üstünlüyü qiymətin aşağı olmasıdır. Tikinti prosesində kvadratmetr dəyəri mərhələli şəkildə artdığı üçün alıcı həm qənaət edir, həm də gələcəkdə mənzilin bazar qiyməti yüksələndə əlavə qazanc əldə edə bilər. Digər bir üstünlük seçim imkanının geniş olmasıdır: mərtəbə, istiqamət, otaq sayı və planlaşdırma baxımından alıcı daha sərbəst qərar verir. Bununla yanaşı, bünövrədən mənzil almaq müəyyən risklər də yaradır. Tikintinin gecikməsi, şirkətin maliyyə çətinliyə düşməsi və ya layihənin sənədləşmə mərhələsində problemlərin ortaya çıxması alıcı üçün narahatlıq yarada bilər. Buna görə də alıcı ilk növbədə şirkətin əvvəlki layihələrinə, təhvil tarixlərinə, tikinti izi və mülkiyyət sənədlərinin qaydasında olmasına diqqət yetirməlidir. Sığorta mexanizmləri, müqavilədə hüquqi təminatlar və dövlət reyestrində qeydiyyat bu riskləri minimuma endirən əsas faktorlardır.

Bünövrədən mənzil almaq düzgün araşdırma aparıldığı halda həm sərfəli investisiya, həm də gələcək üçün ağıllı seçim ola bilər. Lakin bu proses emosional deyil, faktlara əsaslanan qərarla həyata keçirilməlidir”.

Ziya Hikmətoğlu

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
**Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.**
Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az
“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000